

Bolygók

Merkúr 1997–1999

Észlelő	1997	1998	1999	Műszer
Busa Sándor (Harkakötöny)	1C	1	-	20 T
Csík Dániel (Kecskemét)	-	-	1	6 L
Görgei Zoltán (Tamási)	-	-	11	9 L
Mizsér Csaba (Budapest)	2	1,C	21,C	7 L, sz.
Nagy Mélykúti Ákos (Pécs)	-	11	21	8 L
Posztobányi Kálmán (Budapest)	-	-	1	7x50 B
Sánta Gábor (Kisújszállás)	1	-	3	5L,10 T
Tuboly Vince (Hegyhátsál)	-	-	1	7,2 L
Vaskúti György (Vaskút)	-	1	-	20 T
Vincze Iván (Pécs)	5	-	-	sz.

Rövidítések: I= intenzitásbecslés; C= színbecslés; T= reflektor; L= refraktor; B= binokulár; sz.= szabadszemes észlelés.

Az elmúlt három évről

Régi adósságunknak teszünk eleget, amikor jelen feldolgozást közétesszük. Az elmúlt években ugyanis alig jelent meg beszámoló a Merkúrról. A feldolgozási időszakot megelőző évekhez hasonlóan — az észlelési célpontokat tekintve — a nehezen megfigyelhető Merkúr nem volt túlzottan népszerű, vonzó célpont amatőr csillagászaink számára. Még a megszállott, régi bolygóészlelők sem keresték fel az égbolton legbelső bolygónkat — tisztelet a kivételnek.

Fentieknek köszönhetően az elmúlt három évben a komoly észlelések száma erősen megcsappant. Ennek, valamint a meg nem jelenő Merkúr rovatnak és a hiányzó észlelési felhívásoknak köszönhetően a Merkúr, a Naprendszer első bolygója a népszerűségi listán gyakorlatilag az utolsó helyre került.

1997

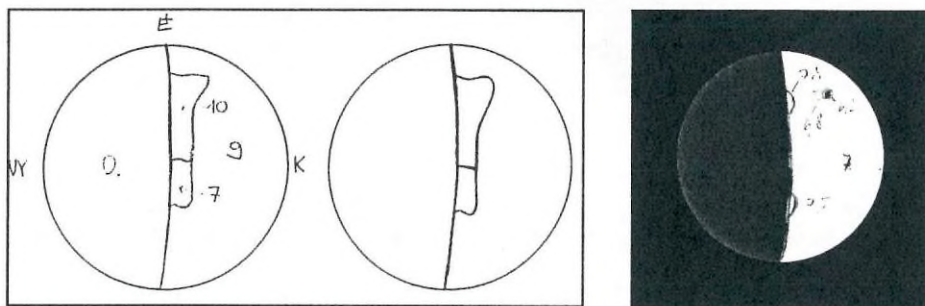
Ebben az évben a bolygó hatszor került elongációba. Ebből három a hajnali égen, három az esti szürkületben, napnyugtát követően volt figyelemmel kísérhető. Amennyiben az elongációkat és az észleléseket összefoglaló táblázatra pillantunk, láthatjuk, hogy a fenti hat elongációból, észlelőink egy nyugati és egy keleti kitérés során végeztek észleléseiket. Ekkor is csak két-két távcsöves észlelés történt, hiszen a kilenc észlelésből 5 eleve szabadszemes észlelés volt (Vincze). Az 1997. évi második, keleti elongáció során, március végén Sánta észlelte először a bolygót. Ő 5 cm-es műszerével 100x-os nagyítás mellett korongnak látta az akkor 6"-es Merkúrt. Busa április ele-

jén, a legnagyobb kitérést követő harmadik napon próbálkozott észleléssel. A bolygó színét világos narancssárgának írja le, melyet valószínűleg a légkörön szóródott fény eredményezett. Részleteket azonban a korong felületén, a használt nagyobb átmérő és nagyítás ellenére sem sikerült megfigyelnie.

A továbbiakban, a bolygót már csak egy észlelő (Mizsér) követte nyomon, annak szeptemberi elongációja alkalmával. Fázisbecslést mindhárom, előzőekben említett észlelő végzett, melynek eredményeit a teljes feldolgozási időszakra vonatkozóan, összesítve, táblázatos formában közöljük.

1998

Hasonlóan az előző évhez, rendkívül kevés a beérkezett észlelési anyag. A hét elongáció közül a három keleti kitérésről egyetlen megfigyelés sem érkezett. A négy nyugati kitérésből, három került megfigyelésre. Sajnos elongációként csak egy-egy megfigyelést kaptunk észlelőinktől. Ez valamelyest meglepő, mivel több évre viszszamenőleg amatőrjeink leginkább az esti láthatóságok során végezték észleléseiket.

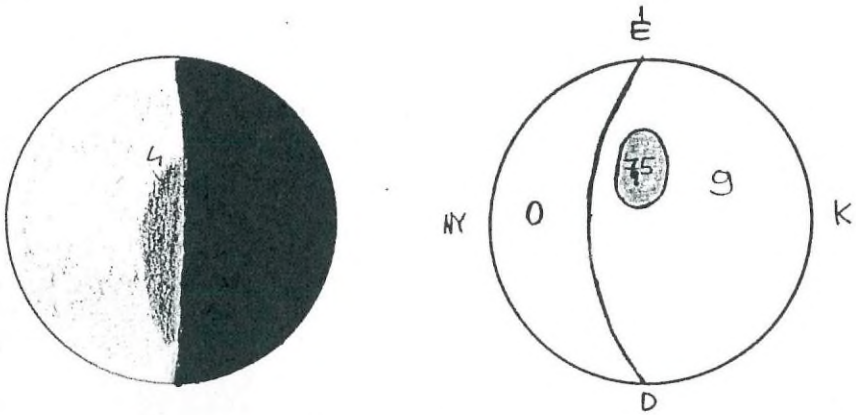
Balra: 1998.08.31. 4:35-5:10 UT, 70/500 refr., 25x, 50x, 83,3x, 100x, 125x (Mizsér Csaba rajza narancssárga szűrővel készült); jobbra: 1998.12.24. 05:10-05:30 UT, 80/500 refr., 133x (Nagy Mélykuti Ákos)

Az augusztusi, hajnali égbolton bekövetkező elongáció alkalmával Mizsérnek sikerült egy fényesebb 10-es és egy 7-es intenzitású sötétebb alakzatot megpillantania, közvetlenül a terminátorhoz tapadva. A bolygó fázisa ekkor Mizsér szerint 48%-os volt. A decemberi nyugati elongáció alkalmával Nagy Mélykuti rajzai is felszíni alakzatokra utalnak, bizonyítva, hogy a Merkúron is van mit megfigyelni.

1999

Ebben az évben is rendkívül kevés a beérkezett Merkúr megfigyelések és a nyomon követett elongációk száma. Az éves hat elongációból három a hajnali égbolton (nyugati kitérés), három pedig az esti szürkületben (keleti kitérés) volt megfigyelhető. Mind a nyugati, mind a keleti elongációkból egy-egy időszakot követte figyelemmel észlelőink. Sajnos majd minden ez évi megfigyelés, a korábbi évekhez hasonlóan, az esti láthatóság időszakában készült, ráadásul egyetlen elongáció alkalmával. Régi Merkúr-észlelőnk, Mizsér volt az egyedüli, aki a hajnali láthatóság idején végezte egyetlen észlelését.

Az említett, több észlelő által is nyomon követett esti láthatóság az év első elongációjának időpontja volt. Még a legnagyobb keleti kitérést megelőzően február 27-én több észlelő (Nagy-Mélykuti, Sánta, Tuboly, Posztobányi) is végzett megfigyeléseket, minden különösebb eredmény nélkül. Ezt követően március 1-jén Görgeinek sikerül egy 4-es intenzitású, terminátorhoz tapadó területet megpillantani a Merkúr korongján. Rajza alapján a bolygó ekkor 54%-os fázist mutat, az előre jelzett 58%-os fázis mellett.

Balra: 1999.03.01. 16:32–16:42 UT, 90/1000 refr. 200x, (Görgei Zoltán), jobbra: 1999.12.03. 05:40–05:50 UT, 70/500 refr. 25x, 50x, 83,3x, 100x, 125x (Mizsér Csaba)

Dátum	Észlelt fázis %	Számított fázis %	Észlelő
1997			
III.31.	65	62	Sánta
IV. 9.	42	30	Busa
IX.16.	56	45	Mizsér
IX.17.	52	50	Mizsér
1998			
I. 6.	60	50	Busa
VIII.31.	52	50	Mizsér
XII.24.	56	76	Nagy Mélykuti
1999			
II.27.	58	65	Nagy Mélykuti
II.27.	60	65	Sánta
III. 1.	54	58	Görgei
III. 3.	56	50	Nagy Mélykuti
III. 4.	52	48	Sánta
III. 8.	33	28	Sánta
XII. 3.	69	50	Mizsér

Két nappal később Nagy Mélykutinak sikerül egy szintén a terminátor mellett, valamint egy attól távolabbi részletet megpillantania. A legnagyobb keleti kitérést követően az utolsó két megfigyelést Sánta végzi. Március 4-i észlelése 50%-os fázisról számol be, bár rajza alapján a fázis ekkor még csak 52%-os. Fentieket összehasonlítva Nagy Mélykuti március 3-án készített rajzáról számított 56%-os fázisértékkel, megállapítható, hogy a dichotómia időpontja mintha 1–2%-kal késne a számított értékhez képest.

Az év utolsó észlelését Mizsér végzi, aki a december

3-i legnagyobb kitérés alkalmával végzi megfigyelését. Neki egy 7,5-ös intenzitású területet sikerül megfigyelnie a terminátor közelében a bolygókorong É-i részén. Rajza 65% körüli fázist mutat, amely szintén magasabb érték az előrejelzettnél.

Az elmúlt három évben a legbelső bolygó 10 nyugati és 9 keleti elongációjából 5 nyugati és 2 keleti kitérés során végeztek megfigyeléseket észlelőink. Ez ugyan azt jelzi, mintha a hajnali égen bekövetkező legnagyobb kitérések lettek volna a legnépszerűbbek észlelőink között, de ha megnézzük az észlelések számait is, megállapítható, hogy a nyomon követett öt nyugati elongációról 8, míg a két keletiről már 16 megfigyelés érkezett. Sajnos a különböző kitéréseket tekintve azok 70%-áról nem érkeztek megfigyelések.

A három év alatt a legtöbb észlelő a Merkúrt fehér, vagy sárgás színű korongnak látta, jól nyomon követhető fázisváltozásokkal, felszíni részletek nélkül. Két-három észlelőt kivéve, egyetlen észlelőnek sem sikerült felszíni részleteket megfigyelnie, ami részint a bolygó nehéz megfigyelhetőségét, de ugyanakkor az észlelői hiányosságokat is jelzi.

Mivel a megfigyelések igen szórványosak, folyamatos adatsort a bolygó fázisváltozásáról nem sikerült felállítani. Ennek ellenére a rendelkezésre álló adatokból összeállított táblázatból kiderül, hogy az észlelők jelentős többsége az esetek jó részében nagyobbak rajzolja és adja meg a fázis aktuális értékét. Az adatsorból sejthető, hogy az elmúlt három éves időszakban a dichotómia bekövetkezése mintha csúszna. Dichotómia-közeli időpontban többen is észleltek, de azt igazából egyetlen észlelőnek sem sikerült megfigyelnie.

Az elkövetkezendő évben hasznos lenne a Merkúr sokkal folyamatosabb megfigyelése. Így kérünk mindenkit, hogy aki teheti, keresse fel az elongációk alkalmával, a méltánytalanul mellőzött, legbelső bolygónkat!

HOLLÓSY TIBOR

Bolygós hírek

Egy remek Jupiter szalagrajzot szeretnénk itt bemutatni, melyet Görgei Zoltán készített 9 cm-es refraktort használva, jóval az oppozíció után, 2000. február 6-án. Az észlelés során az Io kis fényes korongja felkúszott a bolygókorongra.

